

Radnik ne može ništa stvarati bez prirode, bez osjetilnog vanjskog svijeta. To je materijal na kojem se ostvaruje njegov rad, u kojem je on djelatatan, iz kojega i pomoću kojega on proizvodi.

Kao što priroda, međutim, pruža radu životna sredstva u smislu da rad ne može živjeti bez predmeta na kojima se vrši, tako ona, s druge strane, pruža i životna sredstva u užem smislu, naime sredstva za fizičko izdržavanje samog radnika.

Dakle, ukoliko radnik pomoću svoga rada više osvaja vanjski svijet, osjetilnu prirodu, utoliko više oduzima sebi životna sredstva u dva smisla: prvo, tako što osjetilni svijet sve više prestaje da bude predmet koji pripada njegovu radu, životno sredstvo njegova rada; drugo, što vanjski svijet sve više prestaje da bude životno sredstvo u neposrednom smislu, sredstvo za fizičko izdržavanje radnika.

Dakle, na taj dvostruki način radnik postaje rob svoga predmeta, prvo, što dobiva predmet rada, tj. što dobiva rad, i drugo, što dobiva sredstva za izdržavanje. Prvo, dakle, što može egzistirati kao fizički subjekt. Vrhunac je toga ropstva da se kao fizički subjekt može održati samo kao radnik, a radnik je samo kao fizički subjekt.

(Otudjenje radnika u njegovu predmetu izražava se prema nacionalnoekonomskim zakonima tako da ukoliko radnik više proizvodi, utoliko ima manje za potrošnju, ukoliko stvara više vrijednosti, utoliko postaje bezvredniji, nedostojniji, ukoliko je oblikovaniji njegov proizvod utoliko nakazniji postaje radnik, ukoliko je civilizarniji njegov predmet utoliko barbarskiji postaje radnik, ukoliko je moćniji rad utoliko nemoćniji postaje radnik, ukoliko je rad bogatiji duhom utoliko je radnik postao gluplji i rob prirode.)

Nacionalna ekonomija skriva otudjenje u suštini rada tako što ne razmatra neposredan odnos između radnika (rada) i proizvodnje. Razumije se, rad proizvodi čudesna djela za bogataše, ali on proizvodi ogoljenje za radnika. On proizvodi palače, ali za radnika jazbine. On proizvodi ljepotu, ali za radnika osakacenje. On zamjenjuje rad strojevima, ali jedan dio radnika baca natrag barbarskom radu, a drugi dio čini strojem. On proizvodi duh, ali za radnika proizvodi glupost i kretenizam.

Neposredan odnos rada prema njegovim proizvodima jest odnos radnika prema predmetima njegove proizvodnje. Odnos imućnika prema